

John Maynard Keynes¹, 1883-1946

Makroøkonomisk teori og politik

Boks

Hvem var Keynes?

Født 5. juni 1883 i Cambridge. Såvel faderen som moderen var tilknyttet universitetsmiljøet.

1905 eksamen i filosofi og matematik fra Cambridge Universitet.

Var i sin studietid tilknyttet studenterlogen 'the Apostles', der siden leverede medlemmer til 'the Bloomsbury Group', hvor dog også kvinder bl.a. Virginia Woolf blev optaget.

1906-1909 fuldmægtig i India Office i centraladministrationen.

1910 Fellow ved King's College, Cambridge Universitet.

1915-1919 ansat i Finansministeriet.

1919 tog sin afsked fra ministeriet i protest mod de hårde krav som Tyskland blev stillet overfor ved Versailles-freden. Han skrev efterfølgende *the Economic Consequences of the Peace*, der indeholdt en sviende moralsk og økonomisk kritik af fredstraktaten. Denne bog gjorde Keynes kendt ikke kun i England, men også internationalt.

1919-1940 universitetsansat, redaktør af *Economic Journal*, økonomisk-politisk rådgiver og kommentator med tilknytning til det liberale parti.

1936 udgav han sit makroøkonomiske hovedværk *The General Theory of Employment, Interest and Money*, der indeholdt en fundamental ny økonomisk teori og metode til forståelse af arbejdsløshedens årsager, og forslag til en økonomisk politik, der kan sikre makroøkonomisk balance.

1940-46 Ansat som finansministerens specielle rådgiver og bl.a. chefforhandler ved indgåelsen af Bretton Woods-aftalen i 1944, der lagde rammerne for efterkrigstidens internationale valutasystem.

1946 dør af et hjerteanfald 21. april, begravet fra Westminster Abbey.

¹ Bemærk, at navnet udtales [kæ'nes], hvilket er nemt at huske, da det rimer på 'braines'.

Keynes: filosof, økonom og statsmand

Det fundamentale politiske spørgsmål er, hvorledes økonomisk effektivitet, social retfærdighed og individuel frihed forenes, (Keynes, 1926)

Keynes' karriere var enestående. Han startede på universitet i sin hjemby Cambridge i 1902, hvor han læste filosofi og matematik. Fra 1910 blev han udvalgt til fellow ved King's College ligeledes i Cambridge. Her underviste og forskede han i nationaløkonomi, men var først klar med sit hovedværk *The General Theory of Employment, Interest and Money* i 1936, hvori han præsenterede en teori til bedre at forstå arbejdsløshedens årsager. Bogen blev hurtigt genstand for både national og international opmærksomhed. Kort efter udbruddet af 2. verdenskrig blev han kaldt til finansministeriet, hvor han fik mulighed for at anvende sin nye teori i praksis dels ved fremlæggelsen af det nationale budget, dels ved at designe Bretton Woods-aftalen om efterkrigstidens internationale valuta-system sammen med amerikanerne. Hertil skal yderligere lægges, at han i perioder også deltog aktivt i det politiske liv for det liberale parti, ligesom han var en stor kunstsamler og kunstmæcen.

I eftertiden er det dog først og fremmest som forfatter af *The General Theory*, at Keynes huskes, hvorfor denne korte introduktion primært vil fokusere på dette værks baggrund, indhold og politiske betydning.

Baggrund for *The General Theory of Employment, Interest and Money*

Keynes kan siges at være nationaløkonomiens svar på Einstein. De levede nogenlunde samtidigt og er begge i dag primært kendt for deres teoretiske opgør med henholdsvis den klassiske fysik og den (neo)klassiske² økonomi. Disse to videnskabsmænd udvidede på hvert deres fagområde den erkendelsesmæssige grænse for forståelsen af hhv. fysiske

² Keynes betegnede konsekvent alle økonomer før ham som 'klassiske' økonomer; men i dag er der etableret en praksis, hvor der sondres mellem klassiske økonomer, der omfatter perioden fra ca. 1750-1870, groft sagt fra Adam Smith til John Stuart Mill, og dernæst neoklassiske økonomer, der navnlig kendes ved et skifte i den økonomiske metode, idet brugen af matematik blev kraftigt intensiveret efter ca. 1870. Neoklassikerne er stadig ganske dominerende og kendes på deres forudsætning om, at de økonomiske aktører er nytte- og profitmaksimerende individer, og at markedsmekanismen kan skabe ligevægt mellem udbud og efterspørgsel på alle markeder.

(lysets hastighed) og nationaløkonomiske (arbejdsløshed) fænomener. De brød begge med den opfattelse, at disse fænomener udtømmende kan analyseres inden for rammen af en mekanisk model. Newtons klassiske fysik blev udfordret af Einstein, mens Keynes udfordrede den urværkslignende metode, der er indeholdt i den (neo)klassiske markedøkonomiske ligevægtsmodel.

Det lå allerede i tiden omkring århundredskiftet, at det eksisterende vidensgrundlag ikke rakte til en fuld forståelse af en række relativt nye sociale og samfundsøkonomiske fænomener. Arbejdsløshed var dog på det tidspunkt et relativt nyt fænomen knyttet til udviklingen af industrisamfundet. Inden for landbruget kunne der være perioder med misvækst og deraf følgende underbeskæftigelse, men den blev mere jævnt fordelt, idet der som hovedregel på de fleste gårde var en plads nederst ved bordet. Industrisamfundet var anderledes organiseret, som allerede Karl Marx havde beskrevet. Her var det kapitalisten, der bestemte, hvem der havde adgang til fabrikken og dermed til maskinerne, der var en forudsætning for lønarbejderens beskæftigelse.

I tiden op til udbruddet af 1. verdenskrig var der navnlig i Storbritannien, datidens mest industrialiserede land, perioder med betydelig arbejdsløshed. Ud fra en rationel økonomisk betragtning forekom det paradoksalt, at der på en og samme gang kunne være betydelig fattigdom og samtidig 'ledige hænder'. Hvad var årsagen til, at markedssystemet kunne svigte i en sådan grad? Der var behov for nytænkning, idet den traditionelle neoklassiske teori førte til det resultat, at på et velfungerende marked ville ændringer i prisen – det være sig på jordbær eller arbejdskraft - sikre, at der (forholdsvist hurtigt) kom balance mellem udbud og efterspørgsel. Spørgsmålet var nu, hvorfor skete det ikke? Navnlig efter afslutningen på 1. verdenskrig gik det helt galt i den britiske økonomi. Arbejdsløsheden lå år efter år og svingede mellem ti og tyve procent, hvilket skabte armod og social uro. Et forhold som i varierende grad også kendetegnede de øvrige europæiske lande og fra 1929 også nåede til USA.

Keynes så det som den største udfordring til den økonomiske teori at løse gåden bag den vedvarende og høje arbejdsløshed.

Økonomisk adfærd under usikkerhed

I sin studietid var Keynes navnlig under indflydelse af matematikeren (og tænkeren) Bertrand Russell og filosofen George Edward Moore. Han var optaget af spørgsmålet om, der kunne udvikles en teori for rationel individuel adfærd til opnåelse af et 'godt liv' i en

verden præget af usikre informationer og mangelfuld viden om fremtiden. For Keynes og hans samtidige var der på mange måder tale om en form for studenteroprør mod forældregenerationens værdigrundlag, der hægede om hensynet til religion, tradition og familie. Den yngre generation, der siden samledes i bl.a. den kultur-radikale Bloomsbury-gruppe søgte at frigøre sig fra disse for det enkelte menneske ofte snærende etiske og dermed også adfærdsmæssige bånd om, hvordan man burde opføre sig. Studenterne stillede spørgsmål ved, om det egentligt var moralsk ansvarligt, blot at holde de klassiske dyder i hævd, når det bl.a. kunne føre til katastrofer af et omfang som udbruddet af 1. verdenskrig? I Bloomsbury-gruppen, der bestod af kunstnere og intellektuelle personligheder var der mange pacifister, hvilket var særdeles provokerende op til og under 1. verdenskrig. Keynes følte sig først og fremmest tiltrukket af den intellektuelle frigjorthed, der herskede i denne kreds af personligheder.

Selvom emnet for Keynes' videnskabelige fellow-afhandling fra 1909 var noget så tørt som sandsynlighedsteori, så havde den alligevel elementer af et opgør med den konventionelle tænkning. Den indeholdt en diskussion af, hvorledes et enkelt individ kan træffe rationelle beslutninger, når informationsgrundlaget er begrænset og fremtiden usikker. Hvorledes kan der etableres en objektiv teori for 'rigtige' subjektive beslutninger, der træffes på et usikkert vidensgrundlag, og som derfor må være delvist præget af personens individuelle værdigrundlag, (der kan strække sig fra rendyrket egoisme til altruisme). Keynes formulerede denne objektive teori for subjektiv adfærd i opposition til den traditionelle og 'objektive' adfærdsteori, hvor beslutningsgrundlaget er ens og kendt af alle deltagere. I Keynes' sandsynligheds-univers kender aktørerne ikke alle de mulige udfald/hændelser, lige som sandsynlighederne for at de enkelte udfald indtræffer heller ikke kendes præcist, bl.a. fordi de forandrer sig over tiden.

Den klassiske sandsynlighedsteori er god til at beregne udfaldet af at spille med terninger. Man kender både de mulige udfald og den sandsynlighed, hvormed de indtræder. Så spiller man tilstrækkeligt mange gange, er det givet, hvor stort et antal 'seks'ere' man vil slå. Her gælder de store tals lov, der sikrer, at blot handlingen bliver gentaget tilstrækkeligt mange gange, så kendes udfaldet med sikkerhed! De betingelser er blot ikke opfyldt, når vi skal beskrive økonomiske transaktioner. Vi kender ikke den samfundsmæssige fremtid, den er notorisk usikker; da menneskelig adfærd ikke kan sættes på matematiske formler. Ligesom vi heller ikke kan gentage alle vore personlige økonomiske dispositioner et ubegrænset antal gange – de store tals lov gælder ikke på det

individuelle plan³. På denne baggrund, der ikke minder om et terningspil, må individuelle økonomiske beslutninger have et element af subjektivitet. Det gør ikke beslutningsgrundlaget irrationelt, så længe den eksisterende information anvendes bedst mulig, men derimod delvis subjektivt og skal analyseres som sådan i sandsynlighedsteori. Det har også konsekvenser for den økonomiske adfærdsteori, idet rationelle individer må antages at handle forskelligt, når informationsgrundlaget er usikkert. Det gør det enkelte individs adfærd uforudsigelig. Og dette element af forudsigelighed forsvinder ikke, selv om den betragtede aktivitet udføres af et stort antal individer. De store tals lov fjerner kun de helt tilfældige elementer af den individuelle adfærd, hvis individerne handler helt uafhængigt af hinanden. I praksis er de enkelte individer ikke total uafhængigt af hinanden, bl.a. fordi fremtiden er usikker, så skeler de meget fornuftigt til hinanden og kommer herved til at benytte fælles pejlemærker. Det være sig på børsen, ved køb af moderigtigt tøj, valg af feriemål og lignende. Når der kommer ny information f.eks. som det skete i kølvandet på terrorhandlingen den 11. september 2001. Her kunne ingen overskue konsekvenserne, så i stedet indtrådte en (såkaldt) lemming-effekt, hvor mange aktører fulgte i samme spor, hvilket betød, at de på en gang begyndte at sælge ud af deres værdipapirer med den begrundelse, at det gjorde alle de andre markedsdeltagere. Hvis børsen ikke var blevet lukket, hvilket standsede salget af værdipapirer, så ville kursfaldet være blevet helt ukontrollabelt. Nu fik markedsdeltagerne en hårdt tiltrængt tænkepause, der kunne bremse den hovedkulds vandring mod afgrunden.

Konklusionen på Keynes' fellow-afhandling var, at konsekvenserne af beslutninger truffet under usikkerhed ikke udtømmende kan beskrives inden for klassisk sandsynlighedsteori. Denne konklusion forstærkede Keynes' skepsis med hensyn til, om den menneskelige adfærd i en analytisk sammenhæng overhovedet kan sættes på en matematisk formel. I det omfang man alligevel forsøger sig med matematiske analysemodeller inden for økonomi (og samfundsvidenskaberne i øvrigt), vil det indebære en væsentlig afkobling fra virkeligheden. På nogle få afgrænsede områder kan en matematisk præsentation være frugtbar f.eks. til beskrivelse af indkøb af dagligvarer; men er der derimod tale om indkøb af større indkøb, der kun sker med års mellemrum, og hvor forventningerne til den usikre fremtid spiller en væsentlig rolle, så vil adfærden ikke udvise

³ Napoleon ville ikke have haft megen glæde af at kende sandsynlighedsfrekvensen for at vinde slaget ved Waterloo, da et nederlag definitivt ville fratage ham muligheden for at gentage slaget, uanset sandsynlighedsfrekvensen havde været nok så høj.

en stabilitet, der gør den velegnet for en matematisk beskrivelse. Disse konklusioner vedrørende analysen af rationel individuel adfærd, benyttede Keynes efterfølgende til at udvikle sin teori for makroøkonomiske⁴ systemer karakteriseret ved usikker og mangelfuld information om fremtiden.

Makroøkonomisk teori og metode

Makroøkonomisk teori beskriver den samlede udvikling i et lands økonomi. Det vil typisk være i nationalprodukt, beskæftigelse, inflation osv. Keynes benyttede udtrykket 'as a whole' om makroøkonomiske fænomener som f.eks. 'output as a whole' og 'employment as a whole', for netop at understrege modsætningen til analysen af enkelte virksomheders eller lønmodtageres adfærd og tilpasningen på ét enkelt marked. Keynes satte fokus på hele det økonomiske system.

Keynes' neoklassiske kolleger havde tidligere formuleret en fler-markeds model i form af et sæt matematiske ligninger. Her er der for hvert marked en ligning for udbud og en ligning for efterspørgsel og en ligning for markedsprisen, hvorom det skal gælde, at den gør udbud og efterspørgsel lige store. I en sådan neoklassisk makromodel er det forudsat, at alle de omhandlede markeder på en og samme gang kan nå en ligevægt, hvor priserne har tilpasset sig således, at udbud er lig med efterspørgsel. Denne samlede markedsmæssige ligevægt bliver analytisk bestemt som den matematiske løsning til hele ligningssystemet. Den matematiske formulering giver modellen en karakter, der minder om et urværk. Her kan fremtiden forudsiges med stor præcision; for usikkerheden er blevet reduceret bort ved den matematiske formulering.

Keynes fastholdt i opposition til sine neoklassiske kolleger, at usikkerhed er et så væsentligt fænomen, at det ikke kan reduceres væk, hvis den makroøkonomiske analyse, skal være realistisk. Usikkerhed over afgørende indflydelse på både den individuelle økonomiske adfærd og på hele det økonomiske systems markedsmæssige interaktion. Virksomheder og husholdninger kender hverken deres egen økonomiske fremtid endsige den makroøkonomiske udvikling, der er afhængig af den specifikke historiske kontekst og af samfundets politiske og økonomiske institutioner. Hertil kommer, at de enkelte økonomiske aktører tilsammen øver en i hvert fald delvist uforudsigelig påvirkning på den

⁴ Keynes benyttede dog udtrykket 'economics', selvom han mere end nogen anden sondrede mellem mikroøkonomi baseret på individuel handlen og dernæst makroøkonomi (eller nationaløkonomi), der beskriver et helt lands samlede økonomiske udvikling.

samlede makroøkonomiske udvikling, hvilket ligeledes bidrager til den usikkerhed, som omgærder fremtiden. Men siger Keynes, vi behøver dog ikke - på trods af denne betydelige usikkerhed - fuldstændig at famle i blinde. Til brug for den makroøkonomiske analyse vil der (under normale forhold) nemlig kunne afdækkes nogle stabile strukturer i den makroøkonomiske adfærd, der kan give en modelramme til angivelse af nogle mulige udviklingstendenser i f.eks. den samlede produktion, beskæftigelse og arbejdsløshed.

Som en konsekvens af disse metodemæssige overvejelser udviklede Keynes et nyt teoretisk begreb, *den effektive efterspørgsel*, som han efterfølgende benyttede til at give en årsagsmæssig forklaring af mulige udviklingstendenser i bl.a. produktion og beskæftigelse (as a whole). Teorien om den effektive efterspørgsel er en nyskabelse i forhold til det eksisterende teorigrundlag, hvor det blev antaget at 'udbud altid kunne skabe en tilstrækkelig efterspørgsel'. Keynes påpegede, at netop på grund af den uundgåelige usikkerhed, ville virksomheders forventninger til den samlede fremtidige afsætning af varer (og tjenester) være afgørende for, hvor stor en produktion, de turde sætte i værk. Keynes vendte med andre ord årsagskæden i det makroøkonomiske kredsløb. Hos ham var det den forventede efterspørgsel, der var dynamoen bag ændringer i produktion og beskæftigelse. Virksomhederne antages at danne sig et samlet skøn over hvor mange forbrugs- og investeringsvarer, som de forventer at kunne sælge med fortjeneste inden for en overskuelig tidshorisont. Disse afsætningsforventninger er bestemmende for den produktion, virksomhederne vil sætte i gang og dermed også for, hvor stor beskæftigelsen vil blive i den nære fremtid.

Keynes brugte adskillige kapitler til at beskrive de forhold i den private sektor, der er bestemmende for den effektive efterspørgsel, dvs. det samlede forbrug og de samlede investeringer (i bygninger og maskiner). Det private forbrug er primært bestemt af husholdningernes købekraft. Jo større disponibel indkomst lønmodtagerne har, desto mere vil de forbruge. Det egentlig nye ved denne forbrugsteori er, at et øget forbrug indgår i den effektive efterspørgsel, der efterfølgende spreder sig som ringe i vandet. Når forbruget stiger, så øges produktionen, hvilket øger både beskæftigelse og lønindkomst, som dernæst omsættes i et endnu større forbrug. Denne kædereaktion kaldte Keynes *multiplikatoreffekten*. Den bevirker, at enhver stigning i den effektive efterspørgsel bliver forstærket; den multipliceres op, men ikke i det uendelige. Der er en række lækager, der trækker efterspørgsel ud af økonomien. Lønmodtagerne forbruger sjældent hele deres indkomst, de sparer op i form af f.eks. indskud i banker og pensionskasser. Det betyder, at

den afledte effekt på efterspørgslen bliver svagere og svagere for til sidst at dø ud. Multiplikatoreffekten svækkes også af skattebetaling, der ligeledes reducerer husholdningernes disponible købekraft. Keynes beregnede multiplikator-effekten i 1930'erne til ca. 2-3. I dagens Danmark er lækagerne blevet væsentligt forøget i form af tvungen pensionsopsparing, betaling af kildeskat og moms og stor import af forbrugsvarer fra udlandet, hvilket har mindsket multiplikatoreffekten, men den er dog forsat større end én.

Den effektive efterspørgsel består også af investeringer i og produktion af bygninger, boliger, maskiner og infrastruktur. Efterspørgslen efter investeringsvarer er dog til tider ganske ustabil, idet investeringer har en længere økonomisk levetid end forbrugsvarer og efterspørgslen vil derfor være (endnu) mere påvirkelig af usikre forventninger til fremtiden, ligesom rente- og kreditforholdene vil spille en større rolle. Investerings- og forbrugsefterspørgslen udgør tilsammen den effektive efterspørgsel. Øges investeringerne, så vil efterspørgslen forstærkes af forbrugsmultiplikator, der kan sætte yderlig gang i investeringerne. I den makroøkonomiske litteratur benyttes ligefrem betegnelsen en multiplikator-accelerator proces til forklaring af de tilbagevendende op- og nedgangskonjunkturer.

Krumtappen til forståelse af den makroøkonomiske udvikling er hos Keynes er teorien om den effektive efterspørgsel bestemt af usikre forventninger til fremtiden. Dette leder frem til en anden vigtig pointe hos Keynes, at det makroøkonomiske system ikke – i modsætning til en generel ligevægtsmodel - indeholder nogen automatik, der sikrer, at den effektive efterspørgsel netop svarer til fuld-beskæftigelse. Situationen i mellemkrigstidens Storbritannien var netop karakteriseret ved en vedvarende og høj arbejdsløshed. Det tolkede Keynes som et udtryk for, at den effektive efterspørgsel i den periode var for lille til at skabe fuld beskæftigelse, hvilket bl.a. var forårsaget af et for lavt investeringsniveau. I modsætning til de neoklassiske økonomer konkluderede Keynes, at et fald i lønniveauet ikke automatisk ville forøge beskæftigelsen. Tværtimod, sagde Keynes, er der en mulighed for, at lavere løn fører til et mindsket privat forbrug, der ligefrem vil øve en negativ indflydelse på den effektive efterspørgsel. Desuden vil et faldende løn- og prisniveau skabe øget usikkerhed til fremtiden, fordi realværdien af bank- og realkreditlån herved øges.

Makroøkonomisk politik

Keynes havde med teorien om den effektive efterspørgsel givet en årsagsmæssig forklaring på, hvorfor det makroøkonomiske system ikke kan forventes at skabe fuld beskæftigelse af sig selv. Det fik Keynes til at konkludere, at det var et politisk ansvar at sikre balance i samfundsøkonomien i form af høj beskæftigelse og stabile priser. Til at realisere disse mål havde politikerne en række instrumenter til deres rådighed, som kunne bruges til at regulere den effektive efterspørgsel – såkaldt 'demand management policy'. Keynes' forklaring på den høje arbejdsløshed var svigtende effektiv efterspørgsel, der primært skyldes, at investeringerne i den private sektor var for små. Eller sagt på en anden måde, der blev sparet for meget op i den private sektor til at holde alle beskæftigede. Et forhold som den private sektor ikke ved egen kraft kunne ændre på. Så noget må gøres, hvis arbejdsløsheden skal reduceres. Her var den mest nærliggende løsning at sænke renten, hvorved det ville blive billigere at låne og dermed at investere. Men renten var – ligesom i dag – bestemt af nationalbanken og derfor ikke under direkte politisk kontrol⁵. En anden mulighed kunne være at supplere med offentlige investeringer, der kunne finansieres af den private opsparing, som ikke kunne finde anvendelse i en private sektor. Dette var Keynes' politikanbefaling til afhjælpning af beskæftigelseskrisen i 1930erne. Herved kom han i eftertiden til at stå som fortaler for en aktiv offentlig investeringspolitik, der i perioder ville indebære større offentlige udgifter end indtægter og dermed et underskud på de offentlige budgetter. Et sådan underskud anså Keynes dog ikke for et samfundsøkonomisk problem, da det blev modsvaret af et tilsvarende opsparingsoverskud i den private sektor, som var den egentlige årsag til den for lave effektive efterspørgsel. For Keynes var sigtet med den aktive finanspolitik ikke et ønske om at øge den offentlige sektors størrelse endsige at opbygge en velfærdsstat. For ham var den økonomiske politik et spørgsmål om at sikre fuld beskæftigelse, idet han anså arbejdsløshed både som et spild af økonomiske ressourcer i en situation, hvor befolkningen manglede selv basale forbrugsvarer. Men mindst lige så vigtigt for Keynes var det, at arbejdsløshed mindskede den personlige frihed til selv at vælge mellem arbejde og fritid. Arbejdsløshed var en form for påtvungen fritid – det var ikke et frit valg for den enkelte, hvilket stred mod Keynes' grundlæggende liberale politiske filosofi.

⁵ Det kom den i Storbritannien i 1946, for atter at blive frigjort i 1997.

Keynes som samfundstænkere

Keynes inddrog staten i sin løsningsmodel – ikke fordi han var begejstret for statslige indgreb, men fordi han så disse som den eneste mulighed for at afhjælpe samfundsøkonomiske ubalancer. Han placerede sig herved som den sidste i rækken af store engelske liberale tænkere, (Robert Skidelsky, 1992, s. xii.)

Keynes var tilknyttet det liberale parti og tog aktivt del i valgkampen op til valget i 1929 med klar støtte til den tidligere premierminister Lloyd George. Han var af den opfattelse, som også kom til udtryk i det indledende citat, at fremtidens liberale ideologi måtte bygge på en kombination af 1. økonomisk effektivitet, 2. social retfærdighed og individuel frihed i nævnte rækkefølge. Statens opgave ville i stigende grad være, at beskytte den individuelle frihed mod de frie markeds kræfter (formuleret i essay'et *The End of Laissez-Faire*). Keynes havde netop konkluderet i sit hovedværk, at arbejdsløshed var en i markedssystemet iboende svaghed forårsaget af svigtende efterspørgsel. Et forhold der kunne afhjælpes gennem en aktiv finans- og pengepolitik, som i modsætning til reduktion af lønniveauet ikke ville indebære en forøgelse af uligheden i samfundet. Keynes så derfor ikke noget ideologisk problem i at staten blev pålagt ansvaret for den overordnede makroøkonomiske politik. Hertil kom, at Keynes anså arbejdsløshed for at være et spild af ressourcer og derfor et eksempel på manglende økonomisk effektivitet. Dette forhold kunne kun staten afhjælpe i det moderne industrisamfund med udbredt arbejdsdeling

Det er på den anden side en fejltagelse hvis Keynes herved også gøres til en af velfærdsstatens fædre endsige ideologisk pennefører for socialdemokratiet. Hans konklusion havde ingen direkte implikationer for udviklingen endsige størrelsen af den offentlige sektor – det var et politisk spørgsmål, ikke et spørgsmål om økonomisk effektivitet. Keynes havde megen tillid til, at det fungerer ganske effektivt på virksomhedsniveau; det var på makroniveau at der var en permanent risiko for at koordinationen svigtede, og at antallet af jobs var for lille til at skabe fuld beskæftigelse. Dette forhold kunne som nævnt afhjælpes, hvis staten påtog sig ansvaret for, at den makroøkonomiske balance mellem udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft blev styret fra centralt hold.

Under 2. verdenskrig blev Keynes knyttet til finansministeren som rådgiver. Hans opgave blev her at sikre, at efterspørgslen som en konsekvens af den store oprustning

ikke løb forud for udbudet af varer og tjenester med risiko for at der blev skabt en inflationær situation. Denne problemstilling med en efterspørgsel, der voksede hurtigere end produktionsmulighederne fortsatte i de vestlige lande de første par årtier efter krigen, hvor navnlig socialdemokratisk ledede regeringer ønskede at opbygge en moderne velfærdsstat med en stor offentlig sektor på krigens ruiner. Det skabte et permanent efterspørgselspres, som lå langt ud over, hvad der var indeholdt i Keynes' socialliberale samfundstænkning og anbefalingerne fra mellemkrigstiden. Han nåede aldrig at forholde sig til disse hastigt voksende velfærdsstater, idet han døde allerede i 1946 kun 62 år gammel.

Litteratur:

Keynes' samlede værker er udkommet i 30 bind i årene 1972-1989:

John Maynard Keynes, *The Collected Writings*, redigeret af D.E.Moggridge og udgivet af the Royal Economic Society i samarbejde med Macmillan og Cambridge University Press.

Keynes' hovedværk *The General Theory of Employment, Interest and Money* udkom oprindeligt i 1936 og er udgivet som bind VII af de samlede værker.

Det indledende citat er taget fra en kort artikel 'Liberalism and Labour' skrevet i 1926 udgivet i essaysamlingen *Essays in Persuasion* fra 1931 og genudgivet som bind IX i de samlede værker.

Siden har det dog vist sig, at der udover de 30 bind foreligger et ganske stort endnu ikke publiceret materiale, bl.a. fra hans tidlige år i Cambridge.

Keynes' økonomiske teori har været gjort til genstand for en lang række af tolkninger op gennem efterkrigstiden. Der sondres i dag mellem gammel-, ny- og post-keynesianere. Forskelle og ligheder er nærmere beskrevet i

Hector Estrup m.fl. *Den økonomiske teoris historie –en introduktion*, Djøfs Forlag, 2. udgave, 2013

Endelig er der udkommet en stribe biografier om Keynes. Her står Robert Skidelsky's trebinds værk helt centralt, de bærer alle tre titlen John Maynard Keynes og udkom i årene 1983-2001. Han har også skrevet et par kortere biografier. På dansk findes min korte Keynes-biografi:

Jesper Jespersen, *John Maynard Keynes – den makroøkonomiske teoris oprindelse og udvikling*, Djøf Forlag, 2. udg. 2014.